

Datum van
inontvangstneming

:

25/02/2014

Zaak C-41/14

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van indiening:

27 januari 2014

Verwijzende rechter:

Cour de cassation (Frankrijk)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

22 januari 2014

Verzoekende partij:

Christie's France SNC

Verwerende partij:

Syndicat national des antiquaires

(omissis)

DE COUR DE CASSATION (omissis) heeft

op het cassatieberoep ingesteld door de vennootschap Christie's France, (omissis) gevestigd [te] (omissis) Parijs,

tegen het arrest dat op 12 december 2012 is gewezen door de cour d'appel de Paris (omissis) in het geding tussen Christie's France en het Syndicat national des antiquaires [nationale vakvereniging van antiquairs], gevestigd [te] (omissis) Parijs,

verweerder in cassatie,

het hiernavolgende arrest gewezen.

(omissis)

(omissis) [Or. 2]

(omissis)

Blijkens het bestreden arrest (Parijs, 12 december 2012) stelt het Syndicat national des antiquaires (SNA) dat de vennootschap voor vrijwillige verkopeningen van roerende zaken bij opbod Christie's France in strijd met artikel L. 122-8 van de code de la propriété intellectuelle (wetboek intellectuele eigendom) in haar algemene verkoopvoorwaarden een beding heeft ingevoegd dat de betaling van het volgrecht ten laste van de koper legt. Om die reden heeft het SNA een vordering tegen Christie's France ingesteld en de rechter verzocht een dergelijke praktijk te kwalificeren als een daad van oneerlijke mededinging en het litigieuze beding nietig te verklaren.

Eerste middel:

[Middel inzake de niet-ontvankelijkheid van SNA's vordering, dat is afgewezen door de Cour de cassation] (omissis)

(omissis)

(omissis) **[Or. 3]**(omissis)

(omissis)

Tweede middel:

Gelet op artikel 267 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie;

Volgens Christie's France heeft de cour d'appel beding 4-b van haar algemene verkoopvoorwaarden ten onrechte nietig verklaard. Daartoe betoogt zij het volgende:

1°/ Zowel artikel L. 122-8 van de code de la propriété intellectuelle als artikel [1, lid] 4 van richtlijn 2001/84/EG van 27 december 2001, waarvan artikel L. 122-8 de omzetting in nationaal recht vormt, bepalen zonder verdere precisering of beperking dat het volgrecht ten laste komt van de verkoper. De wettelijke verplichting voor de verkoper om het volgrecht te betalen, zoals die voortvloeit uit die artikelen en de parlementaire stukken en debatten die de vaststelling van de Franse wet zijn voorafgegaan, sluit geenszins de mogelijkheid uit om bij overeenkomst te regelen op wie dat recht rust, aangezien een dergelijke contractuele regeling slechts geldt tussen de partijen bij de koop en niet ten aanzien van de begunstigen van het volgrecht. De cour d'appel heeft **[Or. 4]** voor de nietigverklaring van het litigieuze beding in de algemene verkoopvoorwaarden van Christie's France echter geoordeeld dat de Franse wet en de EU-richtlijn aan de koper en de verkoper geen ruimte laten om de betaling van het volgrecht contractueel te regelen, wat een schending vormt van

artikel L. 122-8 van de code de la propriété intellectuelle, zoals het moet worden uitgelegd tegen de achtergrond van de richtlijn van 27 september 2001.

2°/ In haar advies van 22 december 2008 heeft de Europese Commissie uitdrukkelijk gesteld dat „volgens de meest aangewezen uitlegging van de richtlijn partijen het recht hebben de precieze regeling van de betaling van het volgrecht bij overeenkomst vast te stellen; dergelijke afspraken gelden echter slechts tussen hen en ontslaan hen niet van de verplichtingen die krachtens de Franse wet op hen rusten”. Door dit argument echter terzijde te schuiven op grond dat dit advies niet relevant was voor zover „het geen uitspraak inhoudt over de verenigbaarheid van de regeling met het nationale recht”, heeft de cour d’appel een onjuiste voorstelling gegeven van de bewoordingen ervan en artikel 1134 van de code civil geschonden.

3°/ Een rechtmatige en openlijke contractpraktijk kan de mededinging per definitie niet beperken, aangezien de marktdeelnemers de vrije keuze hebben of zij er gebruik van maken. Door bij de nietigverklaring van het litigieuze beding in de algemene verkoopvoorwaarden van Christie’s France te oordelen dat de „kenmerken van de kunstmarkt afwijkingen uitsluiten, gezien het risico op verstoring van de mededinging tussen handelaars”, heeft de cour d’appel artikel L. 122-8 van de code de la propriété intellectuelle en artikel 1134 van de code civil geschonden.

4°/ De afspraak tussen de koper en de verkoper over wie het volgrecht betaalt, is neutraal voor de mededinging. Het bestaan of het ontbreken van een volgrecht kan weliswaar de mededinging verstoren en verschuivingen van verkopen binnen de Europese Unie in de hand werken, maar de contractuele regeling tussen de koper en de verkoper over de verdeling van die schuld heeft geen invloed op de mate waarin de verkoop in haar geheel, zoals elke verkoop, onderworpen blijft aan het volgrecht. Door echter te oordelen dat het beding in de algemene verkoopvoorwaarden van Christie’s France, waarbij de betaling van het volgrecht ten laste wordt gelegd van de koper, nietig was omdat „het in strijd is met de doelstelling om verstoringen van de mededinging weg te werken”, heeft de cour d’appel artikel L. 122-8 van de code de la propriété intellectuelle en artikel 1134 van de code civil geschonden.

In het geding rijst een vraag over de uitlegging van richtlijn 2001/84/EG van het Europees Parlement en de Raad van 27 september 2001, die vereist dat de Cour de cassation zich tot het Hof van Justitie van de Europese Unie wendt. **[Or. 5]**

OM DEZE REDENEN:

wordt het eerste cassatiemiddel AFGewezen;

wordt het Hof van Justitie van de Europese Unie verzocht om een prejudiciële beslissing over de volgende vraag:

Moet de in artikel 1, lid 4, van richtlijn 2001/84/EG van het Europees Parlement en de Raad van 27 september 2001 betreffende het volgrecht ten behoeve van de auteur van een oorspronkelijk kunstwerk neergelegde regel dat het volgrecht ten laste van de verkoper komt, aldus worden uitgelegd dat de verkoper uiteindelijk de kosten van dat recht draagt, zonder dat daarvan contractueel kan worden afgeweken?

De behandeling van de zaak wordt geschorst tot de uitspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie;

(omissis)

Aldus gedaan en vastgesteld door de Cour de cassation (omissis) en (omissis) op de openbare terechtzitting van tweeëntwintig januari tweeduizend veertien uitgesproken. **[Or. 6]**

In de bijlage bij het onderhavige arrest opgenomen middelen:

Namens de vennootschap Christie's France aangevoerde middelen (omissis):

(omissis)

(omissis) **[Or. 7]** (omissis)

(omissis) **[Or. 8]** (omissis)

(omissis)

TWEEDE CASSATIEMIDDEL

Verzoekster komt op tegen het bestreden arrest omdat daarbij beding 4-b in de algemene verkoopvoorwaarden van Christie's France nietig is verklaard.

De cour d'appel heeft als volgt geoordeeld. „Volgens het SNA is het in strijd met artikel L. 122-8, lid 3, van de code de la propriété intellectuelle – waarbij artikel 1, lid 4, van richtlijn 2001/84/EG van 27 december 2001 is omgezet in Frans recht – om de betaling van het volgrecht ten laste van de koper te leggen en de verkoper daarvan vrij te stellen. Subsidiair verzoekt het SNA de cour om in geval van twijfel over de uitlegging van die bepalingen het Hof van Justitie een prejudiciële vraag te stellen over de geldigheid van de contractuele regeling van Christie's France. Christie's France, geïntimeerde, betoogt dat de litigieuze contractuele regeling niet in strijd is met de regels inzake het volgrecht, aangezien deze de verkoper niet vrijstelt van zijn wettelijke verplichting ten aanzien van de auteur en dus geen afwijking inhoudt van artikel L. 122-8, lid 3, van de code de la propriété intellectuelle. Voorts toont het SNA niet aan dat die bepaling dwingend is en tot slot heeft het geen belang bij een prejudiciële vraag aan het Hof, waarvan de formulering bovendien „een verkeerde voorstelling geeft van de contractuele

regeling waartegen het zich verzet”. Naar nationaal recht komt de betaling van het volgrecht duidelijk ten laste van de verkoper en is een afwijking bij overeenkomst niet mogelijk. Artikel L. 122-8 van de code de la propriété intellectuelle bepaalt immers: „Het volgrecht komt ten laste van de verkoper. De betaling ervan is de verantwoordelijkheid van de handelaar die optreedt als tussenpersoon bij de verkoop of – bij een verkoop tussen **[Or. 9]** twee handelaren – de verkoper.” De parlementaire stukken bevestigen dat de wetgever niet slechts naar de letter de bedoeling had om het volgrecht uitsluitend ten laste van de verkoper te leggen. Uit het rapport dat is opgesteld (omissis) in naam van de senaatscommissie voor cultuur (omissis) blijkt immers dat enkel de verkoper „in de uitoefening van zijn beschikkingsrecht [wordt] beperkt” en dat de persoon die verantwoordelijk is voor de betaling (de handelaar) „enkel tot taak [heeft] het volgrecht van de verkoopprijs van het werk af te houden om dit ter beschikking te stellen van de auteur”. Het rapport (omissis) bepaalde voorts dat „het volgrecht [...] uitsluitend ten laste [komt] van de verkoper. De richtlijn laat geen ruimte voor een uitzondering op dit beginsel. De eenvoud ervan draagt zonder twijfel bij tot gezonde mededingingsvoorwaarden tussen de voornaamste verkoopplaatsen binnen de Europese Unie”. Uit de parlementaire stukken blijkt dat het idee om contractuele afwijkingen van dat beginsel toe te staan is geopperd, maar onmiddellijk terzijde is geschoven. [Een parlamentslid] had een amendement in die zin ingediend, waardoor het volgrecht ten laste van de koper zou mogen worden gelegd, maar dit is niet aangenomen door de Commission mixte paritaire [van Assemblée nationale en Sénat]. In de toelichting bij het amendement betreurde [dit parlamentslid] dat de Franse wetgever, anders dan sommige andere lidstaten, uitsloot dat het volgrecht definitief ten laste van de koper kan komen. Vanaf het begin is het volgrecht, van Franse oorsprong, opgevat als een vergoeding die de verkoper, die zich verrijkt door de verkoop van een werk, betaalt aan de auteur, die bij de eerste verkoop van het werk mogelijk een zeer bescheiden oorspronkelijke vergoeding heeft gekregen in verhouding tot de latere meerwaarde. Een door het SNA overgelegd uittreksel uit de parlementaire debatten (omissis) getuigt dat de bezorgdheid om rechtvaardigheid een leidende gedachte was bij de hervorming en de verkoper wordt daarin als volgt aangesproken: „omdat u bij de openbare verkoop van dit werk evenzeer een deel van de prijs aan de Staat en de veilingmeester geeft, betaalt u ook een bescheiden loon aan degene die de rijkdom heeft gecreëerd die zich in uw handen bevindt”. Gelet op die gegevens lijkt de wetgever geen ruimte te hebben gelaten voor een uitzondering op het in artikel L. 122-8 van de code de la propriété intellectuelle neergelegde beginsel. Wanneer die bepaling wordt gelezen tegen de achtergrond van artikel [1, lid] 4, van de richtlijn, waarvan zij de omzetting in nationaal recht vormt, lijkt een contractuele afwijking van die bepalingen in te gaan tegen de doelstelling van de richtlijn, namelijk om een correcte werking van de interne markt in kunst te verzekeren. Artikel [1, lid] 4, van de richtlijn bepaalt duidelijk: „Het recht komt ten laste van de verkoper. De lidstaten kunnen bepalen dat een van de in lid 2 bedoelde natuurlijke of rechtspersonen, maar niet de verkoper, alleen dan wel samen met de verkoper aansprakelijk is voor de betaling van het recht.” Die tekst, die nauwgezet wordt

overgenomen in de Franse wet, bevat geen enkele uitzondering. Die bepalingen moeten worden uitgelegd in het licht van de doelstelling van die harmonisatierichtlijn, namelijk **[Or. 10]** om een einde te maken aan „marktverstoringen door de verschillen in nationale wettelijke regelingen waardoor verkopers goederen konden kopen in landen waar het volgrecht geldt, om ze door te verkopen in landen zonder volgrecht”. Om die doelstelling te verwezenlijken, is in alle lidstaten een volgrecht ingevoerd en de regeling van dat recht geüniformiseerd. De richtlijn biedt geen mogelijkheid om de betaling van dat recht op de koper af te wentelen. De kenmerken van de kunstmarkt sluiten elke afwijking uit, om te vermijden dat de mededinging tussen handelaars wordt verstoord. Op de markt voor de verkoop van kunstwerken waarop een volgrecht rust, spelen immers vennootschappen voor vrijwillige openbare verkoping, gerechtelijke veilingmeesters, kunstgalerijen, antiquairs en andere kunsthandelaars een rol. Tussen die ondernemers bestaat een zekere concurrentie om verkopers aan te trekken, wat noodzakelijk is om de markt draaiende te houden. Het is de aantrekkelijkheid van het aanbod die een verkoopplaats haar faam geeft en niet de kopers, die kunnen bieden per telefoon. De kosten en heffingen die de verkoper moet dragen (provisies tussenpersonen, btw, volgrecht) beïnvloeden noodzakelijkerwijze bij welke handelaar hij verkoopt. De invloed van het volgrecht op de beslissing van verkopers om uit te wijken naar landen die geen volgrecht innen, is aan de kaak gesteld en heeft geleid tot de onderhavige richtlijn, die de inning in Europa heeft veralgemeend. Bepalen dat alleen de kopers dat recht betalen, betekent eigenlijk dat opnieuw discriminatie ontstaat, tussen handelaars zoals Christie's, die contractueel vaststellen dat de koper betaalt, en andere handelaars, concurrerende vennootschappen voor vrijwillige verkopen of andere handelaars die de wet nauwgezet volgen. In 2008 heeft Christie's haar beslissing kenbaar gemaakt om het volgrecht ten laste van de koper te leggen, waarbij zij, in tegenspraak met de stukken waarin zij de mogelijke verstoring van de mededinging die daaruit kan voortvloeien, minimaliseert, gezien de betrokken bedragen, die zijn beperkt tot 12 500 EUR per werk, heeft benadrukt dat zij die beslissing heeft genomen „om meer verzamelaars aan te sporen hun kunstwerken in Frankrijk te verkopen, zodat Parijs zich kan ontwikkelen tot een belangrijke plaats voor de kunsthandel”, aangezien de voornaamste verkoopplaatsen, Londen en New York, dat recht niet toepassen. Christie's aanvaardt dus het mededingingsversturende effect van die maatregel en beroept er zich op. Die beslissing heeft het veilinghuis ongetwijfeld een concurrentievoordeel opgeleverd ten aanzien van andere vennootschappen voor vrijwillige verkopen of andere tussenpersonen op de kunstmarkt in Frankrijk of Europa die het volgrecht ten laste van de verkoper leggen, ongeacht het maximumbedrag van dat recht. Het beding in de algemene verkoopvoorwaarden van Christie's is dus in strijd met artikel L. 122-8 van de code de la propriété intellectuelle. Volgens Christie's France is die contractuele regeling in overeenstemming met artikel 1165 van de code civil en doet zij geen afbreuk aan de rechten van de schuldenaar, te weten de auteur van het werk, maar de wet **[Or. 11]** verzet zich tegen de regeling, aangezien de betaling van het volgrecht, volgens de wil van de wetgever, specifiek ten laste van

de verkoper is gelegd en de afwenteling op de koper bij overeenkomst in strijd is met de doelstelling om verstoring van de mededinging weg te werken. Daarnaast kunnen vraagtekens worden geplaatst bij de daadwerkelijke instemming van de koper met deze afwijking van het wettelijke beginsel, aangezien de algemene voorwaarden, waarnaar wordt verwezen door een „lambda” bij bepaalde werken in de verkoopcatalogus van Christie’s, niet duidelijk zijn. Christie’s heeft weliswaar ter terechtzitting een door de Chancellerie gevraagde nota van de Europese Commissie overgelegd, waarin de Commissie de contractuele regeling van Christie’s niet strijdig lijkt te vinden met de richtlijn, maar die nota, die antwoordt op een verzoek dat niet bij de stukken is gevoegd, is niet relevant in het onderhavige geding. Bovendien heeft zij geen rechtsgevolgen, zodat zij niet bindend is voor de nationale rechter, en wordt daarin geen uitspraak gedaan over de overeenstemming van de regeling met de nationale wet, die de grondslag vormt van de door het SNA ingestelde vordering tot nietigverklaring. De beroepen beslissing wordt volledig vernietigd en het litigieuze beding in de algemene verkoopvoorwaarden wordt nietig verklaard, zonder dat het nodig is het Hof van Justitie van de Europese Unie een prejudiciële vraag te stellen, aangezien de bepalingen van de nationale wet duidelijk zijn.”

Verzoekster is daarentegen van mening dat zowel artikel L. 122-8 van de code de la propriété intellectuelle als artikel [1, lid] 4 van richtlijn 2001/84/EG van 27 december 2001, waarvan artikel L. 122-8 de omzetting in nationaal recht vormt, zonder verdere precisering of beperking bepalen dat het volgrecht ten laste komt van de verkoper. De wettelijke verplichting voor de verkoper om het volgrecht te betalen, zoals die voortvloeit uit die artikelen en de parlementaire stukken en debatten die de vaststelling van de Franse wet zijn voorafgegaan, sluit geenszins de mogelijkheid uit om bij overeenkomst te regelen op wie dat recht rust, aangezien een dergelijke contractuele regeling slechts geldt tussen de partijen bij de koop en niet ten aanzien van de begunstigen van het volgrecht. (omissis)

Daarnaast heeft de Europese Commissie in haar advies van 22 december 2008 uitdrukkelijk gesteld dat „volgens de meest aangewezen uitlegging van de richtlijn partijen het recht hebben de precieze regeling van de betaling van het volgrecht bij overeenkomst vast te stellen; dergelijke afspraken gelden echter slechts tussen hen en ontslaan hen niet van de verplichtingen die krachtens de Franse wet op hen rusten”. (omissis) **[Or. 12]** (omissis)

Voorts kan een rechtmatige en openlijke contractpraktijk per definitie de mededinging niet beperken, aangezien de marktdeelnemers de vrije keuze hebben of zij er gebruik van maken. (omissis)

Tot slot is de afspraak tussen de koper en de verkoper over wie het volgrecht betaalt in elk geval neutraal voor de mededinging. Het bestaan of het ontbreken van een volgrecht kan weliswaar de mededinging verstoren en verschuivingen van verkopeningen binnen de Europese Unie in de hand werken, maar de contractuele regeling tussen de koper en de verkoper over de verdeling van die schuld heeft

geen invloed op de mate waarin de verkoop in haar geheel, zoals elke verkoop, onderworpen blijft aan het volgrecht. (omissis)